

Лекція 4. Імперативна природа моралі.

План.

1. Імперативність моралі.
2. Моральний борг.
3. Сумління.

1. Імперативність моралі

Якщо цінність усвідомлюється як моральна, то вона стає імперативом, тобто безумовною вимогою людини до самої себе. Проблема сучасного суспільства – цінності не пов'язуються з боргом, зобов'язанням, а натомість спостерігається драматичний розрив між цінностями та нормами як зобов'язаннями.

Підходи до розуміння природи імперативності:

- 1) евдемоністичний: слід прагнути блага індивідуального та суспільного, відповідно визначаючи, що є моральною вимогою;
- 2) деонтологічний: слід прагнути безумовну виконати свій борг, тим самим, знаходячи благо.

Характеристики моральних імперативів, вимог:

- 1) обов'язковість;
- 2) безумовність;
- 3) універсальність:
  - а) безсторонність – рівне ставлення до всіх у певній ситуації «Заповідь Моїсея для судді: Не робіть неправди на суді; не підлещуйся до злидня і не догоджай особі великій; за правдою суди ближнього свого»;
  - б) надситуативність, тобто рівне ставлення до однієї людини у різних обставинах;
  - в) принцип універсалізації – приймаючи рішення відносно іншої людини, виходь із того, що інша людина у такій самій ситуації прийме таке саме рішення відносно тебе.

2. Моральний борг

Моральний борг – це усвідомлення людиною безумовної необхідності виконання свого морального ідеалу та того, що з нього випливає.

Характеристики:

- 1) усвідомлюється як внутрішня необхідність, тобто вільно визначена самою людиною як така;
- 2) форма усвідомленого прийняття моральних цінностей, у тому числі, суспільних норм, загальних культурних принципів;
- 3) вимоги морального боргу самоцінні;
- 4) прояв автономії особистості;
- 5) не слід плутати з конформізмом та притисненням особистості;
- 6) передбачає самопримус за допомогою сумління;
- 7) підтримується суспільством, зокрема, через засудження, остракізм і сором.

Узагальнюючи викладене, визначимо мораль як поняття, що позначає система взаємних зобов'язань, які накладаються на людей, які люди беруть на себе, які усвідомлюються ними як певні життєві завдання безумовно виконувати у конкретних обставинах.

3. Сумління

Сумління – це здатність людини критично оцінювати свої вчинки, думки, бажання і на цьому ґрунті усвідомлювати і переживати свою невідповідність належному виконанню морального боргу.

Характеристики:

- 1) слід відрізняти від сорому, який цілковито зорієнтований на думку оточуючих;
- 2) сумління вимагає бути із собою чесним, навіть коли ніхто не може проконтролювати мене;
- 3) сприймається як внутрішній голос (різні висновки про природу: голос Бога, голос значущих соціальних суб'єктів);
- 4) указує на відповідність чи невідповідність вчинка боргу;

5) має активний характер і пов'язана із сумнівом.\

«Культивувати своє сумління, більше дослухаючись до голосу внутрішнього судді та використовувати для цього всі засоби» (І. Кант).

«Чисте», «спокійне сумління» - стан усвідомлення людиною виконання всіх своїх обов'язків або реалізації всіх можливостей для цього у конкретній ситуації. Проте нерідко (але не завжди!!!) – це ознака безсовісності, тобто схильності не звертати уваги на неї. Приклад дає біблейська притча «молитва фарисея».